

Čís. 17172.

Dá-li si zprostředkovatel, jenž nemá koncesi k soukromému zprostředkování úvěru, slíbiti za zprostředkování úvěru majetkový prospěch, jest úmluva o tom nicotná.

Postoupený dlužník může postupníkovi namítati nicotnost postoupené pohledávky, třebaže pohledávku vůči postupníkovi uznal a postupník byl bezelstný.

(Rozh. ze dne 11. ledna 1939, Rv I 1325/38.)

Srov. rozh. č. 3367, 14968 a 15916 Sb. n. s.

Žalovaní zmocnili Dr. V., advokáta v P., aby jim obstaral úvěr. Ježto jednání s jinými ústavy bylo marné a též jiní klienti se na Dr. V. obrátili o obstarání úvěru, ptal se zmocněnec žalovaných Josefa D., bývalého bankovního úředníka, zda by mohl svými konexemi obstarati zápůjčky asi pro 15 klientů Dr. V-a. Josef D., jenž neměl koncesi k zprostředkování úvěru, jednal pak s koncipientem Dr. V-a, který ho požádal mimo jiné, aby zprostředkoval úvěr pro žalované, a slíbil mu za to 1.000 Kč. Jednalo se o obstarání peněžního ústavu, který by byl ochoten povolití zápůjčku. Josefu D. pak se podařilo nalézt ochotnou zapůjčitelku, a to pojišťovnu P. Dr. V. podal potom jménem žalovaných žádost o povolení zápůjčky a Josef D. svým vlivem pomohl k realizaci žádané zápůjčky. Ježto žalovaní zůstali žalobci dlužní 800 Kč, domáhá se žalující záložna jako postupnice Josefa D. na žalovaných zaplacení uvedené částky, kterou žalovaní vůči postupnici opětovně uznali. Soud prvního stálice uznal podle žaloby. Odvolací soud zamítl žalobu. Důvod y: Ježto Josef D. vyhledal peněžní ústav, věc s ním projednal do té míry, že ústav souhlasil s povolením zápůjčky, a obstaral i vyplacení zápůjčky, nelze jeho činnost označiti podle názoru odvolacího soudu jinak než za zprostředkování úvěru. Že po vyjednání, že úvěr bude poskytnut, Dr. V. jménem žalovaných u pojišťovny P. podal žádost o povolení zápůjčky, nic na věci nemění, když vyhledání ústavu a zprostředkování úvěru projednal Josef D. Ježto však Josef D. si dal za toto zprostředkování úvěru, k němuž neměl koncesí, slíbiti majetkový prospěch, jest úmluva mezi ním a právním zástupcem žalovaných neplatná podle § 18 zák. ze dne 2. března 1933, č. 44 Sb. z. a n. (§ 879 obč. zák.). Prvý soud pro svůj právní názor, že jde mezi žalovanými a Dr. V-em o poměr mandátní a mezi Dr. V-em a Josefem D. o poměr mandátní resp. smlouvu služební, nezabýval se podrobněji odůvodněními zažalovaného nároku se stanoviska uznání nároku žalovanými vůči žalující záložně, dospěl však přece k názoru, že by v tom případě neprospekla bona fides při přijetí postupu. Než podle názoru odvolacího soudu nevzniká z neplatné smlouvy pohledávka, jež by vůbec mohla býti podle § 1393 obč. zák. předmětem postupu, a nemohla-li vzniknouti pohledávka pro rozpor

s ustanovením zákona, nemá ani významu její uznání vůči postupníkovi podle § 1396 obč. zák.; tímto uznáním byl by jen upraven právní poměr z původní zákonem zakázané smlovy.

Nejvyšší soud nevyhověl dovolání.

Důvody:

Odvolací soud správně dovodil, že zažalovaná částka 1.000 Kč jest odměna smluvená za zprostředkování úvěru, které pro žalované vykonal Josef D., byv k tomu zjednán zmocněncem žalovaných Dr. V. V té příčině dostačí odkaz na odůvodnění příslušné části napadeného rozsudku, které nebylo vyvráceno vývody dovolání.

Josef D. neměl koncese k soukromému zprostředkování úvěru, jak ji předpisuje zákon č. 203/1925 Sb. z. a n. Když si přes to dal slíbiti majetkový prospěch za zprostředkování úvěru, čímž se dopustil správního přestupku podle § 18, odst. 2, zák. č. 44/1933 Sb. z. a n., jest úmluva o placení provise podle dalšího předpisu právě řečeného zákona neplatná. Jde tudíž o úmluvu, která se příčí výslovnému zákonnému zákazu (§ 879, odst. 1, obč. zák.), a tato úmluva jest tudíž nicotná.

Na rozdíl od pouhé neplatnosti, kterou musí strana namítnouti, jest k nicotnosti přihlédnouti z úřadu. Nicotná smlouva nemá žádných právních účinků a nelze z ní vyvozovati žádných právních nároků; nemůže býti žádným způsobem zhojena, a to ani potomním uznáním vůči postupníkovi podle druhé věty § 1396 obč. zák.

Uznání postoupeného dlužníka vůči poctivému příjemci jest sice samostatný zavazovací důvod a hojí nedostatky pohledávky v době postupu; tato zásada však neplatí při postoupení nicotné pohledávky. Neboť pohledávka nicotná nemůže býti předmětem právního obchodu, tedy ani předmětem postupu (cese). Poněvadž k nicotnosti se musí přihlížeti z úřadu, jest uznati postup nicotné pohledávky za neplatný; osoba, které byla postoupena nicotná pohledávka, se nestala »příjemcem pohledávky«, jakého má na mysli druhá věta § 1396 obč. zák., jakož i §§ 1392 a 1393 obč. zák. Opačný výklad mohl by vésti k obcházení ustanovení zákonů, které zakazují určitá jednání. Takové obcházení přesných předpisů zákona nemůže právní řád podporovati. Zásada, že nicotnost smlouvy může postoupený dlužník namítati i proti postupníkovi, vůči kterému uznal postoupenou pohledávku, jest vyjádřena i v rozhodnutích nejvyššího soudu, uveřejněných pod č. 3367, 14968 a 15916 Sb. n. s. Všechna tato rozhodnutí sice též uvádějí, že § 1396 obč. zák. vyžaduje »bezelstnost« příjemcovu, avšak tímto poukazem chtěla jen podepřít správnost rozhodnutí v jednotlivém případě. Žádné z těchto rozhodnutí však nevyslovilo, že bezelstnost ochrání příjemce postoupené a uznané pohledávky proti námitce nicotnosti. Ve skutečnosti nezáleží při nicotnosti pohledávky na tom, zda příjemce byl bezelstný či nikoli — a to z důvodů shora uvedených.

Rozhodnutí nejvyššího soudu č. 10941, 14021 a 16507 Sb. n. s., na které poukazuje dovolání, se nehodí na souzený případ, neboť v žádném z nich nešlo o postoupení *n i c o t n é* pohledávky.